

Medzikultúrne vzťahy
východnej cirkvi s latinskou
v Uhorsku do konca 18. storočia

ORIENTALIA ET OCCIDENTALIA

ANALECTA
INSTITUTI STUDIIS SPIRITUALITATIS
ORIENTALIVM OCCIDENTALIVMQVE PROVEHENDIS
NOMINE P. MICHAELIS LACKO APPELLATI

Editori:
Šimon MARINČÁK - Peter ŽEŇUCH

**MEDZIKULTÚRNE VZŤAHY
VÝCHODNEJ CIRKVI S LATINSKOU
V UHORSKU
DO KONCA 18. STOROČIA**

MONOTEMATICKÝ SÚBOR ŠTÚDIÍ

KOŠICE - BRATISLAVA
2017

© Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach,
vedeckovýskumné pracovisko Teologickej fakulty
Trnavskej univerzity, 2017

© Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied, 2017

**Publikácia patrí k výsledkom riešenia projektu
s názvom Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia,
číslo projektu: APVV-14-0029.**

Internetová stránka projektu: www.cyrslav.sav.sk

Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka
Komenského 14, 040 01 Košice
tel. 055/72 667 39
fax. 055/72 667 15
e-mail: info@csvzml.org
www.csvzml.org

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4
tel. 02/59 209 411
e-mail: slavust@savba.sk
www.slavu.sav.sk

Milan GÁBOR
Šimon MARINČÁK
Tomáš MRŇÁVEK
Mária PROKIPČÁKOVÁ
Mária STRÝČKOVÁ
Andrej ŠKOVIERA
Svetlana VAŠÍČKOVÁ
Lubomíra WILŠINSKÁ
Svorad ZAVARSKÝ
Peter ZUBKO
Katarína ŽEŇUCHOVÁ
Peter ŽEŇUCH

ISBN 978-80-8191-074-6
EAN 9788081910746

OBSAH

NA ÚVOD	7
Peter ZUBKO: <i>Jágerský biskupi a latinizácia v 18. storočí</i>	9
Svorad ZAVARSKÝ: <i>Reflexiones super ortu, religione, et habitationis stativis gentis Ruthenae – prameň o identite cirkvi byzantsko-slovanského obradu na Slovensku v druhej polovici 18. storočia</i>	25
Peter ŽEŇUCH: <i>Rukopis s pravidlami svetského a cirkevného života z prelomu 16. a 17. storočia v kontexte medzikonfesionálnych vzťahov pod Karpatmi</i>	45
Šimon MARINČÁK: <i>Niekoľko poznámok ku komunikácii medzi byzantsko-slovanskou a latinskou tradíciou v Katechizme Jozefa De Kamelisa z roku 1698</i>	71
Tomáš MRŇÁVEK: <i>Exorcismus z Humenského rukopisu zborníku kázání a poučení ze 17. století</i>	79
Katarína ŽEŇUCHOVÁ: <i>Biblická próza v cyrilských rukopisných zborníkoch a ich vzťah ku kánonickým textom (na príklade litmanovských rukopisov)</i>	105
Mária PROKIPČÁKOVÁ: <i>Prejavy medzikultúrnych vzťahov Východu a Západu v irmologionovej tvorbe 18. storočia v Mukačevskej eparchii (na príklade vybraných prameňov)</i>	123
Светлана ВАШИЧКОВА: <i>Реакция на процесс латинизации, отраженная в текстах Угленских рукописей</i>	153
Eubomíra WILŠINSKÁ: <i>Stret východnej a západnej teológie v diele Imago Vitae Monasticae (Cassoviae, 1802) od Juraja Joannikija Baziloviča OSBM. Teologicko-jazykové príklady</i>	171
Mária STRÝČKOVÁ: <i>Z glosára k cirkevnoslovansko-latinskému výkladu liturgie v prostredí cirkvi byzantského obradu na Slovensku</i>	193
Andrej ŠKOVIERA: <i>Latinizácia, jej príčiny a okolnosti. S osobitným zreteľom na prostredie Mukačevskej eparchie</i>	219
Milan GÁBOR: <i>Ikonostas v gréckokatolíckom Chráme sv. apoštolov Petra a Pavla v Kojšove</i>	249

NA ÚVOD

V dňoch 9. – 10. júna 2016 sa v prednáškovej miestnosti Centra spirituality Východ-Západ Michala Lacka v Košiciach uskutočnila interdisciplinárna vedecká konferencia s názvom *Medzikultúrne vzťahy východnej cirkvi s latinskou v Uhorsku do konca 18. storočia*. Konferenciu zorganizoval Slavistický ústav Jána Stanislava SAV v spolupráci s Centrom spirituality Východ-Západ Michala Lacka a Teologickou fakultou Trnavskej univerzity v rámci riešenia projektu APVV-14-0029 – *Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia*. Odborný program konferencie tvorili štyri rokovacie okruhy, v rámci ktorých účastníci predniesli referáty a živo diskutovali o jednotlivých prednesených referátoch.

20. zväzok série *Orientalia et Occidentalia* prináša vedecké štúdie prednesené na vyššie spomínanej konferencii, ktoré sú zamerané najmä na aktuálne výskumy vzťahov latinskej a byzantskej tradície, na latinizáciu a jej príčiny, na výskum cyrilскеj a latinskej písomnej tradície späté s východným obradom pod Karpatmi a na problematiku fungovania ľudovej zbožnosti. Osobitne dôležitý je aj výskum zameraný na administratívno-právnu, jurisdikčnú, kánonickú a liturgickú zložku spätú s dejinami písomnej kultúry východného obradu pod Karpatmi.

Prítomný súbor štúdií obsahuje súhrnné výsledky prvého roka archívnych výskumov členov riešiteľského tímu v projekte *Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia*. Ponúka tak čitateľom i záujemcom o výskum kultúrnej komunikácie medzi východnou a západnou kresťanskou tradíciou pod Karpatmi aktuálne zistenia o kontinuitnom, resp. diskontinuitnom fungovaní východnej cirkvi v prostredí severo-východného Uhorska, osobitne v prostredí Mukačevského biskupstva. Hoci ide o zložitú výskumnú tému zameranú na komunikáciu medzi latinskou a byzantsko-slovanskou konfesijnou identitou, predsa môžeme na základe tu prezentovaných výskumov konštatovať, že v skúmanom priestore už pred zavedením Užhorodskej únie v roku 1646 existoval stabilný a fungujúci systém utvorený na interreligióznej i interkonfesijnéj komunikácii a právnej koexistencii latinskej a byzantskej konfesijnéj tradície v Uhorsku. Túto skutočnosť dokumentujeme na výskumoch doposiaľ neznámych alebo málo prebádaných písomných prameňov, ktoré aktualizujú nielen doterajšie poznatky o spomínanej problematike, ale umožňujú naplniť časté stereotypné výklady latinizácie, pravoslavizácie i uniatizmu v prostredí cirkvi byzantského obradu a jej kultúrno-historického vývinu v období do konca 18. storočia na Slovensku a pod Karpatmi.

Súbor vedeckých štúdií predstavuje výsledky výskumov o živote

podnes sa rozvíjajúceho dedičstva stáročných vzťahov založených na kultúrnej komunikácii medzi východným a západným kresťanstvom. Iba na tomto pozadí systematického výskumu písomnej kultúry, ktorá zachytáva obraz života jednotlivcov i celej spoločnosti poznačenej konfesionálnou príslušnosťou, etnickou a jazykovou identitou, možno pochopiť vzťahy vyplývajúce z krehkej synergie noriem každodennosti v religiózne diverzifikovanej spoločnosti pod Karpatmi.

Peter Žeňuch – Šimon Marinčák
(editori)